

ПРАВОВА ЕМАНСИПАЦІЯ ЄВРЕЇВ ГАБСБУРЗЬКОЇ МОНАРХІЇ (1772-1914)

Василь Расевич

к.і.н. Старший науковий співробітник Інституту українознавства ім. Крип'якевича НАНУ

<http://www.inst-ukr.lviv.ua/>

E-mail: rasevych@googlemail.com

Разом з третім поділом Польщі та переходом значних її територій до складу Австрійської імперії під скіпетром Габсбургів опинилася величезна громада юдеїв. Через селянське повстання відоме під назвою Коліївщина (1768-1769), значна кількість євреїв, рятуючись від смерті, змушена була залишити територію Центральної України і переселитися на більш безпечний Захід. Таким чином єврейське населення окремих східногалицьких містечок подвоїлося. Через три роки в Галичині почалися славнозвісні йосифінські реформи. Значною мірою вони заторкнули і найбільш чисельну єврейську громаду. Величезний приріст єврейського населення в монархії Габсбургів, пов'язаний із включенням до її складу Галичини і Буковини, поставив перед її правителями непросто завдання – емансипувати нових громадян держави.

Двоїстість ситуації полягала в тому, що австрійські правителі хотіли усіма способами емансипувати традиційне єврейське населення і перетворити його на «корисних» для держави громадян. Натомість прихильники старого автономістського життя єврейської спільноти усіляко противилися сторонньому втручанням і протестували проти ліквідації єврейської релігійно-національної автономії. Емансипація євреїв у імперії Габсбургів відбувалася шляхом скасування правових обмежень для громадян, що сповідували юдаїзм. Цей процес розпочався на загальнодержавному рівні за часів правління Йосифа II і був нерозривно пов'язаний із так званою політикою йосифінізму. Його особливістю були – довго тривалість та спрямованість згори до низу. Для Австрії початком таких змін стало проголошення у 1781-1782 рр. толеранційних патентів.

Ідея «єврейської емансипації» виросла із ідей просвітництва. Дослівно це означало «громадянське покращення», «зрівняння у правах». Але «емансипація» має також інший бік медалі, вона означає також – секуляризація. Саме не бажання секуляризуватися і втратити релігійну автономію і послужило основною причиною спротиву цій державній політиці. Певний ґрунт для емансипаційних процесів євреїв у Австрії створив єврейський просвітницький рух Гаскала. Але це загостило водночас стосунки в середині самої юдейської громади, призвело до протистояння між так званими прогресистами та ортодоксами.

Європейські революції 1848 р. посилили емансипаційні процеси на континенті. Під їх ударами старе традиціоналістське трактування євреїв зазнало поразки, а більшість країн проголосили євреїв повноправними громадянами. Правда, євреям довелося розпрощатися зі своїм традиційним життям в умовах автономії релігійної громади. В Австрійській монархії найбільші зрушення почалися із проголошенням Толеранційного патенту 1782 року. У 1788 році євреїв було допущено до військової служби. Конституція 1867 року вперше дозволила євреям вільно пересуватися територією монархії і гарантувала їм рівність перед законом та основні громадянські права. Юдеї отримали право вільно відправляти свої релігійні обряди. У 1890 р. було прийнято «Закон про ізраелітів», яким регулювалися правові відносини релігійних громад з державними органами.

Емансипаційні процеси спричинилися значною мірою до асиміляції євреїв. У відповідь посилюється єврейський рух проти асиміляції. З'являються перші єврейські партії та політичні товариства.

9. Правова емансипація євреїв Габсбурзької монархії (1772-1914)

Обов'язкова література:

- Тейлор А.Дж.П. Габсбурзька монархія 1809-1918ю Львів, 2002. С. 11-23.
- Цольнер Е. Історія Австрії. Львів, 2001. С. 310-318; 401-409; 429-432.
- Меламед В. Евреи во Львове (XIII – первак половина XX века). События общество люди. Львов, 1994. С. 15; 20-21; 98-105.

10. Правова емансипація євреїв Габсбурзької монархії (1772-1914)

Обов'язкова література:

- Грицак Я. Пророк у своїй вітчизні. Київ, 2006. С. 335-365.
- Історія Львова. У трьох томах. Т.2. Львів, 2007. С. 45; 182-184; 229-236; 250-251; 297-298; 318-333; 386-387; 508; 525-535.